18. OKT 1971
NORSK PEDAGOGISK STUDIESAMLING

HJERTE BLADET

ORGAN FOR ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE

17. ÅRGANG

NR. 5 - 1971

HJERTE BLADET

UTGIVER: SAMORDNINGSRÅDET FOR ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE
SEKRETÆR: ADVOKAT KAARE JØNSBERG, TORGGATEN 10, OSLO 1

Redaktør: Ruth Erlandsen

Redaksjonskomité: Kari Bredal - Einar B. Skattum - Alfhild Hansson
Konsultative medlemmer: Knut Werner, Johs. Gilleberg, Stein Vik

♥

Henvendelser angående abonnement og adresseforandger skjer til forretningsføreren Gunvor Heier, Postboks 167, 1324 Lysaker.

Innbetaling for abonnement til postgirokonto 9473, bankgirokonto 6088.05.01081 eller til forretningsføreren. Bladet kommer med 6 nummer i året.
Kontingenten er kr. 10,— pr. år.

Henvendelser ang. annonser og betaling for disse skjer til Aug. Hanssens Forlag, Ø. Slottsgt. 5, II etg., Oslo 1.

Manuskripter til Hjertebladet sendes redaktøren Ruth Erlandsen, Kirkeveien 44, Oslo 3.

Følgende organisasjoner er tilsluttet Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge:
Det Norske Diakonforbund
Nasjonalforeningen for Folkehelsen
Norges Bondekvinnelag
Norges Husmorforbund
Norges Røde Kors
Norsk Lærerlag
Norsk Folkehjelp
Norske Kvinners Sanitetsforening
Åndssvakesakens bestyrerforening

♥

I DETTE NUMMER:

Støtte fra de nordiske land - 300 000 kroner fra pastor Strømmes innsamlinger - Gohli i Tammerfors: Foreldre trenger et førstehjelpskorps av erfarne rådgivere - Navnekonkurranse - Åndssvakhet kan fastslåes et halvt år før fødselen - Finsk form og farge i omsorgen for utviklingshemmede - Uro omkring Margrethehaugens fremtidige drift - Arbeidet for de psykisk utviklingshemmede i dag - Hjertebladet i nordisk selskap - Hjemmenes Utvalg drøfter boligmiljø - Dansk forslag fra konkuranse om fritid - Landet Rundt

Sosiallovgivningen som angår omsorg, undervisning og normalisering av psykisk utviklingshemmede er foreldet på mange punkter og bør fornyes. Det bør skje ved en internasjonal utveksling av erfaringer, og det er naturlig at man samarbeider over de nordiske landegrenser om de nødvendige lovendringer, sa Finlands sosialminister, Katri-Helena E s k e l i n e n, da hun på regjeringens vegne hilste den 14. nordiske kongress om psykisk utviklingshemning velkommen i Tammerfors på åpningsmøtet 3. august.

Støtte fra de nordiske land til Jerusalems-erklæringen

Lovene er foreldet, sa Finlands sosialminister på årets kongress

Kongressen ble arrangert av Nordiska Förbundet Psykisk Utvecklingshämning og hadde samlet vel 700 deltakere. Sverige hadde størst kontingent med 240, Finland ca. 220, Danmark 120, Norge vel 100 og Island 6. Møtestedet var Tammerfors Universitet, som hadde moderne lokaliteter både for plenums- og seksjonsmøter, måltider og utstilling.

Noen ferie ble det ikke for deltakerne. Programmet var velspekket med langt over et hundre forelesninger og debatt-innlegg, og det gjorde det ikke lettere at kongressdagene satte inn med en nærmest tropisk varmebølge i Nordens største innlandsby. Fullsatte auditorier fra morgen til kveld i samtlige fire kongressdager fortalte tydelig nok at her var man kommet for å lære og arbeide, ikke for å slappe av.

På årsmøtet i Nordiska Förbundet Psykisk Utvecklingshämning ble det vedtatt å rette en henstilling til alle

Tammerfors-kongressen bød på fengende emner, og det ble lyttet med intens oppmerksomhet. Overlege Ole B. Munch fra Sandvika synes å ha vanskelig for å konkurrere ut foredragsholderen hos disse to tilhørerne, sosialkonsulent Mollik Løveid, Fredrikstad (t. v.) og fru Liv Gohli, Notodden.

de nordiske lands regjeringer om å støtte deklarasjonen om de psykiske utviklingshemmedes rettigheter.

Erklæringen som ble vedtatt av den internasjonale åndssvakekongress i Jerusalem i oktober 1968, er overlevert De Forente Nasjoner og godkjent av FN's sosiale og økonomiske råd. De nordiske lands regjeringer blir bedt om å instruere sine FN-delegater å støtte deklarasjonen i FN's generalforsamling.

Jerusalems-erklæringen krever i sju punkter at de utviklingshemmede skal ha samme rettigheter som andre borgere i samme land og på samme alder. De har krav på tilfredsstillende helsevern og må ikke gå glipp av nødvendig hjelp på grunn av omkostningene. De har krav på undervisning, trening og yrkesveiledning, økonomisk trygghet, en god levestandard og meningsfylt arbeid. De har rett til å leve sammen med sin familie eller i fosterhjem, og hvis de forpleies i institusjon, må man sørge for at deres tilværelse blir så normal som mulig. Fremfor alt har den psykisk utviklingshemmede krav på respekt, heter det.

Som norske styremedlemmer i det nordiske forbundet ble valgt overlege Ole B. Munch, Bærum, skolestyrer Arvid Høidal, Mysen, og fru Ragnhild Schibbye, Oslo. Forsorgssjef N. E. Bank-Mikkelsen ble gjenvalgt som forbundets formann. Han innbød ved avslutningen til neste nordiske kongress om fire eller kanskje allerede om tre år.

I dette nr. av Hjertebladet har vi tatt med en god del kongresstoff, og mer følger i neste nummer.

300000 kroner fra pastor Strømmes innsamlinger

Res. kap. Olav Kr. Strømme i Kristiansand S. har overrakt Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge 50 000 kroner av pastor Strømmes innsamlingsaksjon til Åndssvakesakens Forskningsfond, opplyser rådets sekretær, advokat Kåre Jønsberg til NTB.

Tidligere har pastor Strømme samlet inn 100 000 kroner til forskningsfondet, som hittil har vært henvist utelukkende til frivillige gaver. Fondet har ytet begrensede, men nyttige bidrag til forskningsprosjekter av medisinsk og pedagogisk karakter i forbindelse med psykisk utviklingshemning.

Res. kap. Strømme som vesentlig baserer sine aksjoner på avisannonser og personlige henvendelser, har støttet et annet prosjekt innen åndssvake omsorgen, Solgården i Spania, med 150 000 kroner fra bidragsytere over hele landet. Solgården på den spanske middelhavskyst bygges som et ferie- og fritidssted for psykisk utviklingshemmede fra hele Norge.

På siste årsmøte i Samordningsrådet for åndssvakesaken gikk res. kap. Strømme av som rådets formann etter ni års funksjonstid. I siste del av sin formannstid har han bidratt med tilsammen 300 000 kroner av innsamlede midler til arbeidet for de psykisk utviklingshemmede.

GOHLI I TAMMERFORS:

Foreldre trenger et førstehjelpskorps av erfarne rådgivere

Foreldre med psykisk utviklingshemmede barn trenger et «førstehjelpskorps» av velutdannede rådgiver som kan lette deres vonde og vanskelige situasjon og sette dem i stand til å hjelpe sitt eget barn, sa formannen i Norsk Forbund for psykisk utviklingshemmede, lærer Sigurd G o h l i, Notodden, i et foredrag på Tammerfors-kongressen. Gohli talte om foreldrenes rolle i omsorgen og gikk inn for å få foreldrerådgivere etter svensk mønster.

— En slik foreldreservice må organiseres utenom åndssvakeomsorgen som et frittstående organ med ansvar overfor foreldreorganisasjonene, sa Gohli.

Samfunnssvikt

— Når det bebreides foreldre til psykisk utviklingshemmede barn at de har vært passive, anonyme, er det lett å glemme at det er ikke deres feil, men en samfunnssvikt overfor deres rettigheter og plikter, og også overfor deres behandlingssituasjon. Denne forsømmelse har resultert i en hjelpeløshet hos foreldrene som har skapt aggresjon mot omsorgen i steden for mot samfunnet som helhet, hevdet taleren.

Gohli pekte på den manglende erkjennelse av at en familie med et funksjonshemmet barn er en funksjonshemmet familie som må ha sitt spesielle behandlingsopplegg, like fullt som barnet selv.

Omsorgen har i overveiende grad betraktet en hver ny klient isolert, i steden for å oppfatte klienten som **en del av en behandlingstrengende familie.** Anerkjennelsen av foreldrene som **klienter** er en helt grunnleggende forutsetning for at de skal kunne fylle sin annen oppgave innenfor omsorgen, nemlig rollen som **medarbeidere.** Denne rollen er en absolutt forutsetning for en riktig omsorg, sa Gohli videre.

Han pekte på at nærmere 60 prosent av pleiepersonalet for to år siden var uten pleier- eller hjelpepleierutdannelse. Når stillingen er slik for de som skal virke som foreldreerstattere, må det også anerkjennes at foreldrene er **fagfolk** på sitt område.

Vi er fagfolk

— Vi kjenner våre egne barn, vi har observert dem fra dag til dag gjennom år. Dessuten er vi de eneste som virkelig vet hva det vil si å ha et psykisk utviklingshemmet barn i familiens midte. Som med-

arbeidere vil foreldrene derfor kunne tilføre omsorgen verdifulle impulser når det gjelder den støtte enhver familie trenger den dag den uforberedt og uventet plutselig også omfatter et psykisk utviklingshemmet barn.

En av våre områdeoverleger sa en gang til meg: — Dere foreldre er på ett punkt de eneste fagfolk, for dere er de eneste som ikke kan tre tilbake og gå over i annen virksomhet.

Omsorgen må ta i bruk de latente ressurser som ligger i dette. Sammen med andre fagfolk skulle foreldrene danne det team som kan legge grunnen til en langt mer menneskeverdig tilværelse for våre psykisk utviklingshemmede — en integrert samfunnstilværelse i motsetning til en isolert oppbevaringssituasjon. En slik integrert omsorg må legge hovedvekten på familiens behov, ikke på institusjonalisering av klienten.

De umyndige

Endelig har foreldrene en oppgave som **stedfortredere.** Men jo mer de spiller rollen som medarbeidere og klienter, jo mindre blir det behov for stedfortrederrollen, mente Gohli. Vi vil enda lenge oppleve den kollektive umyndiggjørelse som preger de psykisk utviklingshemmedes tilværelse. Gohli nevnte her bl. a. det han kalte den daglige umyndiggjørelse som selve institusjonslivet i dets nåværende form representerer, med uhyre få muligheter for klientene til selv å foreta valg, til å ha ansvar for egen person og til virkelig trening for å oppnå sosial kompetanse.

Som foreldre må vi overvåke våre barns rettssikkerhet, deres borgerrettigheter, i videste forstand deres menneskerettigheter.

Ikke bare en «plass»

Vi må ikke tro at foreldre først og fremst spør etter en «plass» for sitt barn, fortsatte Gohli. De spør etter forståelse, etter assistanse for å klare seg uten denne selvfølgelige service.

Den veiledning, opplysning og personlige støtte som her er helt nødvendige tiltak, tror jeg vi foreldre kan gi, på mange vis bedre enn offentlige organer, med vår bakgrunn i personlige erfaringer.

Slike støttetiltak kan bare få effekt gjennom bevisst organisasjonsvirksomhet, gjennom utarbeidelse av opplysningsskrifter, kvalitetsmessig førsteklasses tidsskrifter, virksomhet ved velutdannede foreldrerådgivere etter svensk mønster.

Når jeg under foreldreservice utenom omsorgen nevner foreldrerådgivere, er det fordi jeg mener det er her de hører hjemme, ikke som et ledd i omsorgen, men som et frittstående organ med ansvar overfor foreldreorganisasjonene, sa Gohli.

Dette medfører ikke at de ikke skal virke som medarbeidere med omsorgens folk, men at de ansvarsmessig og avhengighetsmessig bør være underlagt foreldrenes organisasjoner. De skal først og fremst være foreldrenes «førstehjelpskorps», og motivere dem for et medansvar for alle psykisk utviklingshemmede og deres familier.

Myndighetene, dvs. i siste omgang politikerne, må innse at de

Navnekonkurranse

Samordningsrådet for Åndssvakesaken i Norge innbyr herved til navnekonkurranse for sitt organ, nå «HJERTEBLADET»

Det nåværende navn skal endres til et navn som, om mulig, skal vise at bladet er organ for åndssvakesaken i Norge — eller organ for arbeidet for psykisk utviklingshemmede. Navnet bør dessuten ha en appell i seg.

Sammen med navneforandringen er også påtenkt en forandring i bladets omslagsside. Dette kan da kombineres med forslag til navneforandring, eller begge deler kan innsendes hver for seg.

Samordningsrådet har satt opp 1. premie for navn og omslagsside kr. 1 000,—,
2. premie kr. 500,—, og
3. premie kr. 250,—.

For bare navnet en premie på kr. 500,—.

En forbeholder seg rett til å godta eller forkaste de fremkomne forslag. Videre forbeholdes innkjøpt ett eller flere av idéene, selv om disse ikke blir brukt, og utkastene blir da Samordningsrådets eiendom.

Til å bedømme de innsendte forslag er oppnevnt en jury, bestående av Samordningsrådets formann, «Hjertebladet»s redaktør, formannen i redaksjonskomitéen, Samordningsrådets sekretær, samt en designer.

Forslag innsendes i lukket konvolutt til Samordningsrådets sekretær **Advokat Kaare Jønsberg, Torggaten 10, III, Oslo 1,**
innen 2 måneder.

To formenn og en områdeoverlege innen norsk åndssvakeomsorg på tilhørerbenken under kongressen, fra venstre bestyrer Gunnar Brekke, Askøy, formannen i Samordningsrådet for åndssvakesaken, lærer Sigurd Gohli, Notodden, formann i Norsk Forbund for psykisk utviklingshemmede, og områdeoverlege Mogens Rasmussen, Trondheim.

midler foreldreorganisasjonene trenger til disse tiltak må komme fra det offentlige, like naturlig som det er offentlige myndigheters oppgave å bevilge de nødvendige midler til den egentlige omsorg.

Her ligger i dag vår annen utadrettede oppgave, en opinionspåvirkning som kan få politikerne til å forstå at det er samfunnets plikt å se til at det ytes de nødvendige midler til en omsorg som ikke unndrar enkelte eller grupper de rettigheter og de livsforhold som er en selvfølge for andre.

En ny omsorg

Til slutt, vår fremtidsrettede oppgave som organiserte foreldre må være å støtte og bearbeide alle de tiltak som vi i dag ser er i ferd med å skape en ny omsorg, som har som mål å revurdere samfunnets holdning, en omsorg som med samfunnets tilslutning og velsignelse ser mennesket med en psykisk utviklingshemming som en naturlig del av sin familie eller sine øvrige omgivelser.

Her vil vi som foreldreorganisasjoner, også gjennom internasjonalt samarbeid, søke å gjøre foreldrenes primære rolle mulig i maksimal utstrekning, nemlig rollen som foreldre i et hjem der både friske og funksjonshemmede barn gjennom en integrert, lokal omsorg kan fungere i en lykkelig enhet, sluttet lærer Gohli.

ART. ANALYSERT

Åndssvakhet kan fastslås et halvt år før fødselen

Fosterundersøkelsen åpner perspektiver — og reiser etiske problemer

Nye fremskritt i kromosomforskningen har nå gjort det mulig å forutsi allerede et halvt år før fødselen om et barn vil bli åndssvakt eller vil lide av en alvorlig arvelig sykdom. Undersøkelsene som kan gjøres uten å skade fosteret, har særlig betydning i familier hvor det allerede er født barn med slike sykdommer, eller hos eldre kvinner — over 38—40 år — hvor det er økt risiko for at barnet blir mongoloid.

Opplysningene om fosterdiagnostikk var utvilsomt den forskningsnyhet som vakte størst oppmerksomhet på den nordiske kongressen om psykisk utviklingshemning i Tammerfors i august. Overlege Margareta Mikkelsen ved det danske Kennedy-instituttet foreleste om emnet og hevdet at det utvilsomt vil bli utarbeidet flere metoder for påvisning av arvelige sykdommer allerede i fosterstadiet.

— Foreløpig er det relativt få sykdommer som kan påvises i fostervannet, men det forskes intenst over hele verden på dette felt. Vi kan regne med at flere og flere sykdommer som fører til åndssvakhet vil kunne fastslås før fødselen, sa overlege Mikkelsen.

Abort ved arvelyte

Etter de opplysninger NTB innhentet etter Tammerfors-kongressen, er det her i landet utført noen få slike undersøkelser av gravide kvinner. I tilfeller hvor det er funnet tegn til alvorlig arvelyte, er det etter kvinnens ønske blitt foretatt svangerskapsavbrytelse. Hos de andre har man kommet fram til at fosteret er normalt, og diagnosen har dermed vært en stor hjelp til å fjerne unødig frykt hos kvinnen.

De kvinner som skal undersøkes, blir innlagt på Rikshospitalets kvinneklinikk. Metoden består i at man ved et spesielt inngrep foretatt av en erfaren gynekolog, tar ut fostervann i 12—16 svangerskapsuke. Prøven blir sendt til Institutt for medisinsk genetikk ved Universitetet i Oslo. Her blir cellene i fostervannet som stammer fra det ufødte barn, dyrket og gransket etter spesielle metoder.

Det er foreløpig bare i Oslo undersøkelsen kan foretas, men i løpet av et halvt år vil også Kromosomlaboratoriet ved Universitetet i Bergen kunne utføre den samme diagnose av det ufødte barn.

Tilskudd fra forskningsfondet

Åndssvakesakens Forskningsfond som er opprettet av Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge, har ytet tilskudd til kromosomundersøkelsene både i Oslo og Bergen. Professor dr. med. Kåre B e r g opplyser at Institutt for medisinsk genetikk i Oslo har fått midler av fondet til lønn i to år for en teknisk assistent ved kromosomlaboratoriet. Hittil har instituttet kunnet hjelpe de kvinner som har henvendt seg dit for å få stilt fosterdiganosen, men med den nåværende bemanning er mulighetene meget begrenset, sier professoren. Han understreker at genetisk veiledning i det hele dessverre ennå ikke er organisert innenfor vårt ellers velutbygde og moderne helsestell.

I Bergen har kromosomlaboratoriet fått tilskudd av Åndssvakesakens Forskningsfond til spesialutstyr for fosterdiagnostikk. Når veiledningen for pasienter kommer i gang, vil prøvene av fostervannet bli tatt ved Kvinneklinikken på Haukeland sykehus.

Fradømmes livet

Under Tammerfors-kongressen ble det fra norsk legehold pekt på at de nye metoder utvilsomt reiser problemer av etisk karakter som man ikke kan se bort fra. **Kongressens hovedtema var en normalisering av samfunnet slik at de psykisk utviklingshemmede kan bli integrert og nyte fulle rettigheter som andre mennesker. På den annen side har nye tekniske landevinninger gjort det mulig å fradømme de åndssvake retten til livet før de er født.**

Under den internasjonale miljøvernkonferansen ved Norges Tekniske Høgskole i Trondheim i slutten av august ble spørsmålet reist om å få en etisk kode for eksperimentering med menneskefoster. Det var lederen for Biokjemisk Institutt ved Universitetet i Bergen, professor dr. philos. Agnar N y g a a r d som tok spørsmålet opp på bakgrunn av de nye fremskritt i kromosomforskningen.

«En billig utvei»

— Arvelige sykdommer kan nå oppdages i fosterstadiet, og vi er dermed satt i stand til å hindre at mongoloide og andre skadede barn blir født. Men dette er en billig måte å redusere lidelser og sosialbudsjett på, sa professor Nygaard på miljøvernmøtet.

— Er vi kommet så langt at vi ved hjelp av laboratorieprøver og datamaskiner kan dyrke fram det intellektuelle, det vellykte menneske som passer til effektivitetssamfunnet? Hva med de mindre vellykte, er de uten evne til det vi kaller selvrealisering og lykke, og hvem er det som skal treffe avgjørelsen? fortsatte han. Mulighetene for å forandre eller tilsette fremmede celler til fosteret for å motvirke skadelige arveanlegg har sin bakgrunn i gode hensikter, men åpner uhyggelige perspektiver.

Hva med neste barn?

Overlege Margareta Mikkelsen sa i sitt foredrag i Tammerfors om «prenatal diagnostikk og genetisk rådgivning» at man inntil for få år siden bare kunne gi foreldre med mulighet for arvelige sykdommer

en rådgivning basert på skjønn. Foreldre som har fått et åndssvakt og kanskje også misdannet barn, vil etter at det første sjokket har lagt seg, nesten alltid spørre hvor stor risikoen er for at dette kan gjenta seg og hvor stor risikoen er for det neste barn.

I de fleste tilfeller av arvelig betinget åndssvakhet har risikoen ligget mellom 10 prosent og 50 prosent, ofte på 25 prosent.

De siste 10-12 års utvikling av den menneskelige kromosomforskning har gjort det mulig å påvise flere og flere kromosomabnormiteter for åndssvake. De kan være oppstått spontant hos pasienten, eller de kan være forårsaket av en kromosomabnormitet hos en av foreldrene, en såkalt balansert translokasjon.

Bærere av en slik translokasjon er fullstendig friske og normale, men de har en betydelig større risiko enn andre til å få et åndssvakt og misdannet barn.

I andre tilfeller kan kromosomabnormiteten hos barna skyldes en tendens til feildelinger hos en av foreldrene under kjønnscelledannelsen. I andre tilfeller skjer det en feildeling ved eggcelledannelsen på grunn av morens relativt høye alder, slik det f. eks. er påvist ved Down's syndrom (mongoloisme).

I alle disse tilfeller har man tidligere bare kunnet forutsi om det var risiko i alminnelighet og hvor stor den var i gjennomsnittet, men ikke noe om det ventede barn var sykt eller friskt. Ved større risiko ble det i alminnelighet, iallfall i de skandinaviske land, foretatt abort hvis foreldrene ønsket det.

Gutt eller pike — syk eller frisk

Siden er det skjedd en meget betydningsfull utvikling. Man har utviklet en metode som i visse tilfeller kan brukes til undersøkelse av det ufødte barn allerede i mors liv. Man tar ut fostervann i 12—16 uke, på et relativt tidlig tidspunkt i svangerskapet. Cellene i fostervannet stammer fra barnet, og man har nå muligheten for å undersøke fosterets kjønn, dets kromosomer og enkelte enzymer. Også virusinfeksjoner kan i enkelte tilfeller vises i fostervannet.

De første som erkjente betydningen av undersøkelser av fostervannsceller var to danske forskere, gynekologen Fuchs og medisineren Riis. Ved en undersøkelse av kjønnskromatin i fostervannsceller i slutten av 50-årene kunne de bestemme om barnet var gutt eller pike. Man kunne da nøye seg med å foreta abort av guttefostere ved kjønnsbundne recessive sykdommer, som f. eks. blødersykdommer eller muskeldystrofy, mens pikefostre som ikke kan få disse sykdommer, ikke ble abortert.

Siden kom kromosomundersøkelser i gang, og man forsøkte om disse undersøkelser også kunne gjennomføres på fostervannsceller. Det har vist seg å være mulig.

Vi har nå en metode hvor man kan forutsi barnets kromosomer allerede i morens liv. Dette er av meget stor betydning i de familier hvor det finnes arvelige translokasjoner og også hos eldre mødre, som har en større risiko for å få barn med kromosomabnormitet.

Tallet på mongoloide ned til det halve

Viser fosterundersøkelsen en kromosomabnormitet hos barnet, kan abort gjennomføres, mens en graviditet med et friskt barn kan fortsette. Dermed kan en del fødsler av abnorme barn unngås, f. eks. vil hyppigheten av Down's syndrom — mongoloisme — kunne reduseres til det halve, hvis alle kvinner over 38 år ville få undersøkt om barnet hadde normale kromosomer, sa overlege Mikkelsen.

Men kromosomundersøkelsen av fostervannet er også livsbevarende, understreket hun. Mens man tidligere måtte abortere alle fostre i familier med en høy risiko, vil man nå bare abortere de kromosomalt abnorme barn. Dette er et meget stort fremskritt.

Det betyr uendelig mye lykke for en kvinne som f. eks. har fått flere mongolbarn og brennende ønsker seg et normalt barn, men ikke tør ta risikoen for enda et åndssvakt barn, at hun får vite at det barnet hun venter har normale kromosomer.

Liten risiko

Den siste og største rapport om fostervannsundersøkelser kommer fra Amerika, fra Nadlers gruppe i Chicago. Den viser at den tidlige fosterdiagnose er en ganske ufarlig undersøkelse. Men selvfølgelig bør man alltid overveie risikoen ved inngrepet og bare gjennomføre det når det virkelig foreligger en indikasjon — altså ikke ved alminnelig nysgjerrighet om barnet blir gutt eller pike.

Den amerikanske rapporten viser at 32 av 238 undersøkte graviditeter viste abnorme forhold. I 30 av tilfellene ble det foretatt abort, mens to av kvinnene valgte å gå svangerskapet ut. Den ene fødte som forutsagt et mongoloid barn. Den andre fikk, også som forutsagt, en gutt som kunne få den X-bundne åndssvakhet.

Åtte friske barn.

Overlege Mikkelsen opplyste at man ved Kennedy Instituttet i Glostrup i Danmark har undersøkt fostervann fra åtte gravide kvinner i løpet av de siste ni måneder. I de fleste tilfeller ble undersøkelsen gjort med henblikk på mongoloisme hos barnet, enten fordi moren var over 40 år, eller fordi en av foreldrene var bærere av en translokasjon. I alle åtte tilfeller viste undersøkelsen at det ventede barnet hadde normale kromosomer slik at svangerskapet kunne fortsette. De første friske barn fra undersøkelsen er født i sommer.

Nye undersøkelsesmetoder blir utarbeidet etterhvert, og overlege Mikkelsen mente det var grunn til å utsette sterilisering av arvebærere og i steden tilrå prevensjon i tilfeller hvor man ennå ikke har funnet metoder til å påvise åndssvakhet hos fosteret.

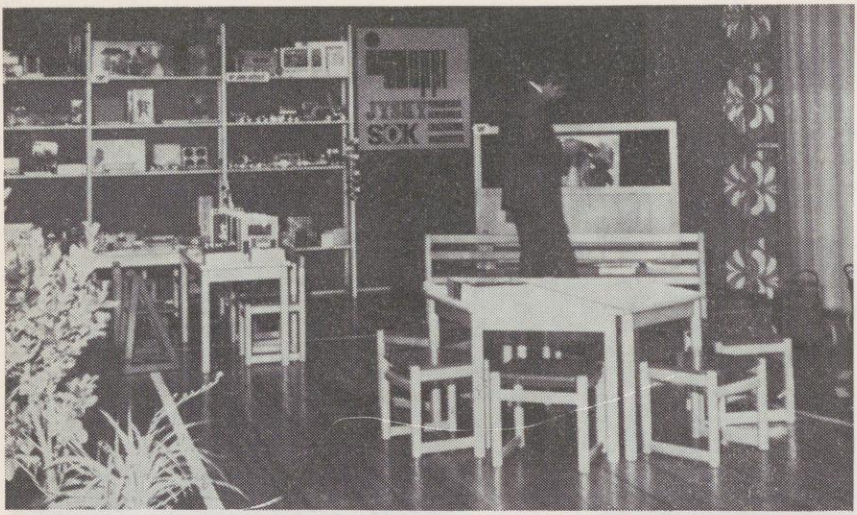
Det er et samarbeid i gang over hele verden om disse metoder, og den danske overlegen mente at det takket være det spesielt gode skandinaviske samarbeid må kunne la seg gjøre å sende fostervann til de steder hvor man har spesialisert seg på visse metoder, f. eks. til påvisning av enzymdefekter eller til kromosomundersøkelser.

Det var ivrige diskusjoner både i auditorier og korridorer på Tammerfors-universitetet under den nordiske kongressen. Her er en av de norske foredragsholderne, universitetslektor Dagmund Svendsen, Bergen, (t. v.) i samtale med noen unge deltakere.

Kostbart

— Det er neppe tvil om at slike undersøkelser vil gjenomføres i større og større målestokk etterhvert som befolkningen blir kjent med mulighetene og legene blir fortrolig med metodene, sa Margareta Mikkelsen. Dessverre er undersøkelsene kostbare, og de krever et fullt utstyrt vevsdyrkingslaboratorium og et velutdannet personale. Også utviklingen av nye metoder er kostbare. Men dette bør ikke være en hindring for å bruke en så viktig undersøkelsesmetode, sa overlege Mikkelsen til slutt.

Førskoleinterlør på utstillingen med møbler i solid bjørk, bordplater og stolseter belagt med linoleum i sterke farger. Benene er plastlakkert. Hyllene er malt i perlegrått, rødt eller gult. Møblene er lette å flytte og kan grupperes ettersom det passer for undervisningen.

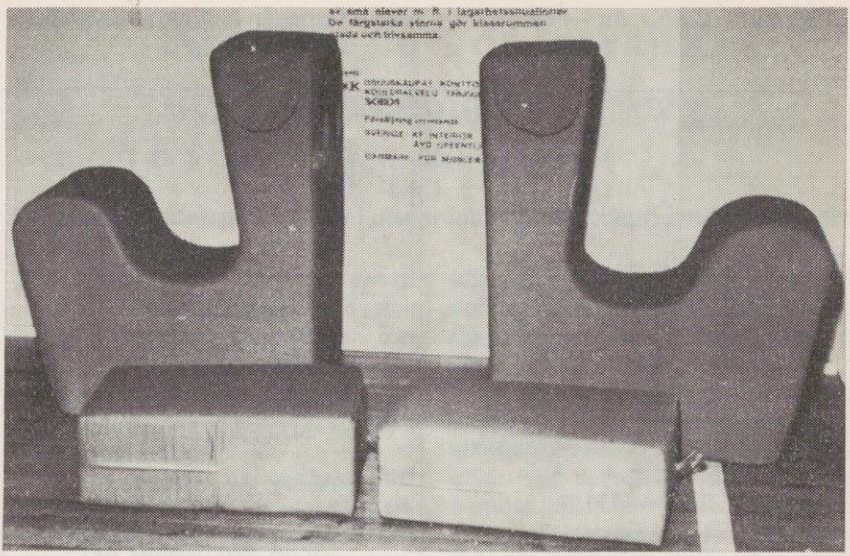
Finsk form og farge

Gymnastikksalen ved Universitetet i Tammerfors var omskapt til skole- og fritidsmiljø for psykisk utviklingshemmede under den nordiske kongressen. De finske arrangørene viste et variert utvalg av lekemidler, møbler og undervis-

Uro omkring Margrethehaugens fremtidige drift

Sør-Trøndelag fylkes utkast til helseplan går inn for at Margrethehaugen i Meldal skal trappes ned til 20 plasser mot nå 46, og at institusjonen gjøres om til pleiehjem for eldre åndssvake. Som erstatning blir det foreslått at det reises et daghjem for 15 psykisk utviklingshemmede barn i tilknytning til den spesialskolen for evneveike som skal bygges på Fannrem i Orkdal. Skolen skal også få et internat for voksne og barn med 15 plasser.

Begrunnelsen for å legge ned den nåværende virksomhet ved Margrethehaugen er i følge utkastet at det er mindre behov for institusjonsplasser av denne type og at åndss-

Artige skumplastmøbler beregnet på daghjem og barnehager. Skumplasten var trukket med stoff i sterkt rødt eller blått.

— i omsorgen for utviklingshemmede

svake barn i størst mulig utstrekning skal bo hjemme og få den nødvendige undervisning integrert i skoleverket. Margrethehaugen har i det siste utvidet undervisningen betydelig og har hatt fem lærere i full post, foruten timelærere.

Forslaget i helseplanen har vakt uro blant foreldre og de ansatte på Margrethehaugen, og i begynnelsen av september var medlemmer av fylkets sykehusnemnd, sykehussjefen, hjemmets styre og representanter for foreldreforeningen og skolemyndigheter samlet på Margrethehaugen til en oppklaringsrunde. Et forslag fra overlege Mogens Rasmussen ved Klæbu pleiehjem om et nybygg ved hjemmet med plass til ca. 20 tenåringer, vant gjenklang hos representanter for institusjonen og eierne, Løkken Verk sanitetsforening. Tenåringene skal være på hjemmet i to-tre år.

ningsutstyr beregnet på barnehager, grunnskolen og pleieavdelinger. Interessante arkitektoniske løsninger i solid finsk kvalitet og sterke farger preget utstillingen, som også bød på faglitteratur fra de nordiske land.

Drikk

TETLEY TE

GUTTORM HENDEN
INGENIØR- og RØRLEGGERFIRMA
Torshovgaten 4 — Oslo
Telefon 37 91 32

GRORUD BOK & PAPIR
Bergensvn. 8 - Tlf. 25 38 76 - Grorud
Bøker - Papir - Skrivesaker

ANDERSEN & LENSBERG
ALT I GRAVING —
OPPLESSING OG TRANSPORT
Telefoner 29 213 - 29 243 — Sem

THOROLF KRISTIANSEN
Kjøtt — Fisk — Kolonial
Åsheim - Ås
Telefoner: Ås 16 - 154 - 371
Vel assortert i dagligvarer

BRUK SPESIALISTEN!
All slags sandblåsing av glass, trepanel, møbler og metaller.
Over 20 års erfaring.
TRYGVE ORFJELL
Normannsgt. 31 - Tlf. 68 45 70

OLAF B. TERJESEN
Aut. Rørlegger
Nøtterøy — Tlf. 20 848

MASCOT
Tobakk — Frukt — Sjokolade
ved Hotell Vic
PORSGRUNN

TERMOSTATER
MÅLEAPPARATER
REGISTRERPAPIR
Solberg & Andersen A.s
Hansteensgt. 5 - OSLO - Tlf. *44 19 85

Si det med blomster fra
LA FRANCE
BLOMSTERFORRETNING
Tlf. 46 46 20, Hegdehaugsveien 23, Oslo
Etablert 1908

A/S HAGEANLEGG
Flaggstenger - Stiger - Hageporter
Tørkestativer - En gros - En detail
7056 Moholt - Trondheim - Tlf. 38 176

ALL FYSIKALSK BEHANDLING
Også i hjemmene
LILLEMOR JENSEN
Bestumveien 61 — Telefon 55 93 05
Statsaut. sykegymnast

BÆRUM BLOMST
Inneh.: Jan Kvam
Ringeriksvn. 36, Sandvika, v/Løkkebrua
Telefon 54 03 62
Brudebukетter - Dekorasjoner - Kranser
Tilsluttet Interflora, Norge

FOLLO KJØTT OG SPEKEMAT A/S
Oppegård
Kjøtt - Flesk - Pølsevarer og grønnsaker
Telefon 80 31 45

ART. ANALYSERT

Arbeidet for de psykisk utviklingshemmede i dag

Utdrag av foredrag av byråsjef
O L E U L L E B E R G
Helsedirektoratet, på årsmøtet i Samordningsrådet for åndssvakesaken 1971

Menneskene er — uten hensyn til utrustning såvel psykisk som fysisk — svært forskjellige. Vi har forskjellig syn på og innstilling til samfunn og samfunnsproblemene, helt avhengig av hvilken plass vi har i samfunnet.

Det er ikke til å unngå at mitt syn på arbeidet for de psykisk utviklingshemmede bærer preg av min plass i samfunnsmaskineriet.

I betraktning av at de fleste av dere er vel kjent med hva helsevernet for de psykisk utviklingshemmede i dag står for og hvilket arbeid som gjøres for de psykisk utvklingshemmede, vil det etter min mening ikke være av så stor interesse å få en reprise på ting som vil være kjent for dere.

Jeg har derfor valgt en litt annen metode, ved at jeg har stilt en rekke personer følgende konkrete spørsmål med anmodning om et umiddelbart svar:

«Hva er det som i dag preger arbeidet for de psykisk utviklingshemmede?»

Her er svarene i noe forkortet form — fra følgende personer:

OMRÅDEOVERLEGEN:

Det rår en del forvirring på det rent organisatoriske plan i relasjon til sykehusloven. Det er ikke gitt klare direktiver om hvilke oppgaver som er tillagt hvilke organer. Følgelig vil også den videre utvikling være preget av uvisshet.

Skolen er nå i meget sterkt grad inne i vårt helsevern for psykisk utviklingshemmede, men her er mye uklart når det gjelder hva man har å spille på.

Det er i dag **mindre isolasjon** enn tidligere, men samtidig er problemene økt i kvantitet.

Det gis **for lite informasjon** til foreldre. Slik informasjon bør gis gjennom den polikliniske service innen et område — i form av foreldrerådgivning på såvel det pedagogiske som praktiske plan (tenkte her på daghjemsklientell). Praktisk i form av **hjemmehjelp** og også **økonomisk støtte** i de tilfeller dette var nødvendig.

I denne rådgivning til foreldre er tidsfaktoren av avgjørende betydning. Arbeidet er tidkrevende, og man trenger **velkvalifiserte** folk til å utføre det.

I relasjon til sykehuslovens bestemmelser er det 3 meget viktige ting som må ordnes snarest:

1. Fylkene må få det helt klart for seg at det er hos fylkene ansvaret nå ligger, også ansvaret for de private institusjoner som er godkjent under sykehusloven.

A/S BUSSTRAFIKK

SKIEN

ROLF GROTH

Kjøtt og Pølsevarer

N. Bankegt. 6 — Telefon 1615
Halden

LARS T. VIGRE

SKOTØYFORRETNING

Sandnes — Tlf. 61 282

BJERKS TREVAREFABRIKK

Spes.: Garderobeskap

Sandnes — Telefon 63 260

HOLMS TOTAKTSERVICE

Plastbåter — Outboards etc.
Ing. Bjørn Holm

1760 Berg st. - Tlf. Halden 83 443

ADELGATENS SERVICE-SENTER

Inneh.: Helge Holmen

Bensin - Olje - Vask - Smøring

Halden — Telefon 84 346

JANSENS BLOMSTER

Sandnes — Telefon 61 142

KONTAKT

Elektrisk Forretning
Aut. Installatør
Horten — Telefon 43 220

WULVIG & OFTEDAHL

Dreieri & Trevarefabrikk

Sandnes Telefon 62 156

BIRGER STENE

7660 VUKU

Telefon Verdal 80 706

KÅRE LODE

Lastebiltransport — Kranutleie

Sandnes - Tlf. 61 768

ALFRED NOMME

Hans Jacob Roksund
BLIKKENSLAGERVERKSTED

Tlf. 23 607 Skien - Priv. 30 389

Bygningsarbeider - Venilasjonsanlegg

A. O. NORSTED A/S

Entreprenørforretning

Halden — Telefon 83 503

HELGE NYLENNA

SERVICESTASJON

Vegsund — Telefon Ålesund 40 471

SØRUMSAND GJESTGIVERI

Sørumsand — Telefon 72 70 41

Dagens middag anbefales
2 retter kr. 9,75. Alt inkl. og a la carte
Øl og Mineralvann

2. Uklare forhold når det gjelder dekning av utgifter over driften må ordnes.
3. Når punktene 1 og 2 er begynt å virke, må departementet/helsedirektoratet **strukturere** arbeidet for de psykisk utviklingshemmede — herunder arbeide for at den landsplan som vel vil komme, må virke fullt ut, dvs. at det også gis økonomiske muligheter for å gjennomføre en landsplan.

NB.: De 5 gylne år står i fare for å bli en «boomerang», idet fylkene vil kunne henvise til at de på alle måter går inn for prosjektene, men at fremdriften og gjennomføringen blir stoppet på grunn av at de statlige myndigheter ikke stiller tilstrekkelige lånemidler til disposisjon.

BESTYRER FOR SENTRALINSTITUSJON:

Av positive ting vil jeg nevne **samfunnets erkjennelse** av at omsorgen må bygges ut — først og fremst slik at man har muligheter til å gi dem som trenger det en plass. Og med en plass mener jeg ikke her en plass i den gamle forstand, men en plass innenfor omsorgen med muligheter for utvikling for selv den svakest utstyrte.

Dernest synes jeg det er et meget positivt trekk at omsorgen etterhvert begynner å **trenge ut av sin egen isolasjon.** Samtidig er det personer og instanser som etter hvert arbeider fra den andre siden — **utenfra** — for å trenge inn i omsorgen og på denne måten bryte isolasjonstendensene. Omsorgen blir mer og mer tverrfaglig.

Skolen er kommet for å bli — og godt er det. Her ligger uanede muligheter.

Av negative ting, eller la meg heller si problematiske ting, at **sykehusloven foreløbig synes å ha medført et mer tungrodd apparat enn tidligere.** Videre at det ligger en fare i at enkelte fylker vil fremstille seg som mer forståelsesfulle og innsatsvillige i helsevernet for psykisk utviklingshemmede enn andre — dels avhengig av de **personer** som arbeider på det fylkeskommunale plan, dels avhengig av fylkets økonomiske stilling, og dels av hvilke oppgaver vedkommende fylke har på helsesektoren.

Og endelig synes det for meg å være vanskelig i dag å skaffe midler til finansiering av den videre utbygging.

BESTYRER FOR ET MINDRE ÅNDSSVAKEHJEM (internat):

Mens vi tidligere nesten ikke hadde kontakt med pasientenes nære pårørende, er denne kontakten i dag meget god. Dette skyldes dels de informasjoner vi har sendt ut fra vårt hjem, dels også de muligheter som i dag foreligger for å få dekket en del av reiseutgiftene ved slike besøksreiser.

Den økende aktivisering av pasientene viser gode resultater. Likevel befinner vi oss i en vanskelig situasjon på dette punkt, fordi vi mangler kvalifisert personale, og vi er heller ikke mange nok til å mestre denne tilleggsoppgaven.

Det ville være ønskelig med et **«reisemenneske»** som hadde spesielle forutsetninger for bl. a. å gi råd

BILREK.
Bjørn Rist & Co.
Telefon 1 574 - Kirkenes
Telegr.adr.: «Bilrek»
Opel - G.M.C. - Bedford - Vauxhall Chevrolet
Oljer - Bensin - Bilgummi - Rekvisita
Forsikring

ALF RUSHFELDT
BAKERI — KONDITORI
Tlf. 91 329 - KIRKENES - Tlf. 91 329

ALT I VARME og SANITÆRANLEGG
Aut. Rørleggerfirma
OSVALD SIVERTSEN
Gamleveien 1 - Vaulen - STAVANGER

Fylkesbilene i Nord-Trøndelag
Hovedkontor i Steinkjer

O. K. ELEKTRISKE
Aut. installatør i Stavanger og Hetland
Stavanger — Telefon 22 096

LAURITZ ANDERSEN
Gullsmedforretning
Innehavere:
Magda Andersen og Elsa Andersen Utne
Kirkegt. 10. Stavanger. Telefon 21 251

HANS BERG A/S
Garn- & Manufakturforretning
Steinkjer — Telefon 61 906

Glassmester Simon Hogstad
KONGSBERG
ALT I GLASSINNSETNING
Tlf. nr. 12, forretningen, Storgt.
Tlf. nr. 963, verkstedet, Raumyhr

AAS KAFETERIA - KIOSK
v/riksv. 10 (Drammen—Kongsberg)
38 km fra Drammen, 3,5 km fra Kongsberg
Småretter - Smørbrød - Kaffe - Camping
Anledning til fiske — Tlf. Kongsberg 1142

ASKE BOKTRYKKERI OG OFFSET A/S
Telefon 26 540
Stavanger

Fotograf
STRAND
Kongsberg

JONAS WALDELAND
Byggefirma
Nytorget — Telefon 26 588
Stavanger

LEIF W. HANSEN & CO.
Gullsmedforretning
Prostebakken 2 — Stavanger
Tlf. 25 209

A. ENGEBRETSEN
Møbelforretning
Nytorget — Telefon 106
Kongsberg

FINN MIDBØE
Aut rørleggerforretning
Lagårdsvn. 65 — Stavanger
Telefon 21 548

og veiledning når det gjaldt **fysiske aktiviteter** for de aller dårligste. Her ligger et stort arbeide og venter.

På personalsektoren har vi et stadig problem, nemlig å få fatt i **kvalifisert** personale. Det er nesten ikke å vente at utdannede folk søker til de perifere mindre hjem som ofte ligger utenfor tettstedene. Man må satse mer på å holde **kurser** innen de enkelte områder, beregnet på personale som er i arbeid. Det ville gi en «puff» i den daglige tilværelse å komme på kurs, treffe nye mennesker og samtidig lære mer om arbeidet. Virkningen av slike kurs ville gi seg konkrete utslag i det daglige liv på den enkelte institusjon.

Forøvrig må man også satse på fritidstilbud for personalet — for eksempel en hytte som de kunne bruke i sine fristunder.

For de aller dårligste pasienter mangler variasjoner i det daglige. Kunne det ikke være en tanke å få disponere f. eks. et hotell hvor de kunne tilbringe en kortere periode i nye omgivelser, sammen med nye mennesker.

Økonomisk dekning av utgiftene måtte skje til dels ved hjelp av trygdens egenandel, dels over budsjettene.

BESTYRER FOR DAGINSTITUSJON (daghjem):

Det er i høy grad skolen som i dag preger vårt arbeid i institusjonen. I denne forbindelse tales det mye om **integrering** — noe som er en meget vanskelig oppgave.

Det har vært gjort forsøk på integrering i en vanlig skole. Men virkelig integrering kan det vel ikke ha vært fordi våre klienter ble plassert i eget klasserom, hadde egne lærere og egne frikvarter.

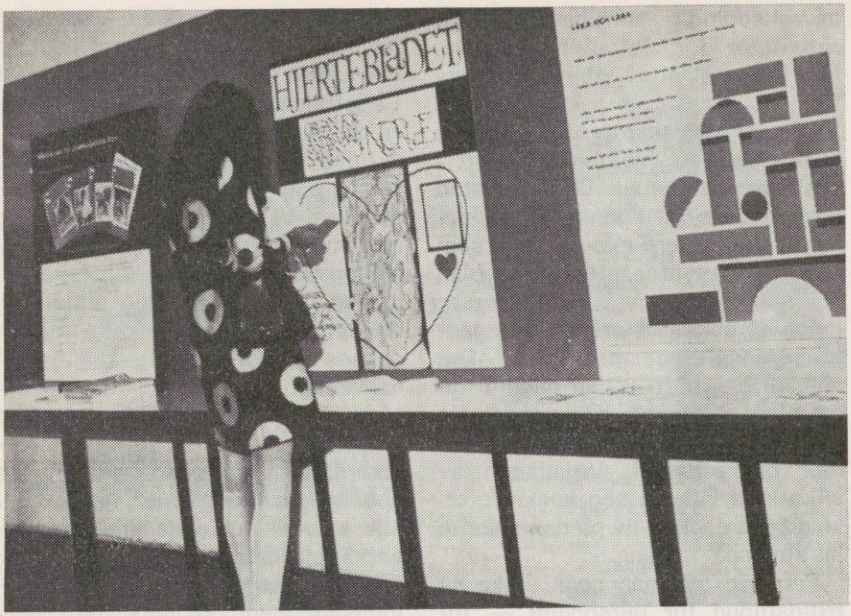
I dag har vi flere og mer varierte tilbud enn noensinne i daginstitusjonene. Vi har mindre grupper og mer målrettet aktivitet i gruppene. Men gruppene må ikke bli **for** små, slik at det ikke blir noe miljø. Jeg tror mye på at den enkelte må tilpasses gruppen. Dette kan by på vanskeligheter, men vi har eksempler på at det nytter. Jeg er ikke sikker på om det er riktig å ta avvikeren ut av gruppen og instituere spesialbehandling over lengre tid, slik at vedkommende ikke identifiserer seg med en gruppe.

Vi har visse vanskeligheter i sammensetningen skolens folk/daghjemmets vanlige personale. Dette henger sammen med forskjellig arbeidstid, forskjellig lønn og forskjellig ferietid. Det er vanskelig å si hvorledes dette problem skal løses så lenge man har skoletilbudet innenfor institusjonen.

LEDEREN FOR EN VERNET BEDRIFT

pekte bl. a. på at det er nødvendig med omlegging av skoleundervisningen. Er lei av å høre at «det fører ikke fram til noe» å la de psykisk utviklingshemmede gå på skole. Det trengs individuell trening, særlig for de som fungerer dårligst. Klientene stivner og stagnerer etter å ha stått i samme jobben i mange år. Det er behov for en egen arbeidsformidling for dette klientellet.

Fortsatt side 185

HJERTEBLADET i nordisk selskap

Fagtidsskriftene innenfor åndssvake- og evneveikesektoren i alle de nordiske land var representert på en utstilling i universitetshallen i Tammerfors under den 14. nordiske kongressen om psykisk utviklingshemning 3.—6. august. Samtlige tidsskrifter var lagt ut slik at kongressdeltakerne bare kunne forsyne seg, og plakatene ble flittig studert.

Naturligvis var også Hjertebladet med i det nordiske selskap, og på det bildet over ser vi vår «stand» mellom et svensk og et finsk fagblad, t.v. FUB som utgis av Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, t.h. «Läka och Lära»,et tidsskrift for fagfolk og foreldre i finsk åndssvakeomsorg.

Bildet t.v. viser Hjertebladets plakat med bunkene av tidsskriftet på bordet under. Plakaten var i grått og rødt tilsvarende tidsskriftets forside, og den var tegnet av lærer Asbjørn Brekke ved Kunst- og Håndverksskolen i Bergen.

● **ARBEIDET FOR DE....**

Forts. fra side 183

Det er for liten informasjon fra institusjonen både om pasienter og forhold, påpekte en annen som ble spurt. For et år siden hendte det at en mor kom for å besøke sin datter i en av våre åndssvakeinstitusjoner.

— Men hun er jo operert og ligger på sykehuset! var beskjeden hun fikk.

TILFELDIGE PERSONER PÅ GATEN ga disse svarene:

— Det gjøres adskillig, men det må kunne gjøres enda mer.

— Jeg kjenner ikke åndssvakeomsorgen.

— Det er vel ikke noe særlig å gjøre for slike.

— Jeg synes det er dyre plasser. Det må vel gå an få mer ut av pengene.

Alle var sjokkert over kurprisene når de hørte at de var over et hundre kroner døgnet.

HELSEDIREKTORATETS ANSVAR

Så mitt eget syn på omsorgen sett fra Sosialdepartementet og Helsedirektoratet:

1. Helsedirektoratet har siden 1950 da den gamle betalingsloven begynte å virke, følt et ansvar for åndssvakeomsorgen sammen med de frivillige organisasjoner — selv om det ikke var lovfestet. Dette ansvar føler Helsedirektoratet fortsatt, selv om det nå er fylkene som etter sykehusloven har ansvaret.
2. Vi befinner oss i en overgangstid fra noe gammelt og kjent over i noe nytt og til dels ukjent, men forhåpentlig noe bedre.
3. Personalutdannelsen er kritikkverdig. Vernepleierskoler og hjelpepleierskoler er inne i en brytningstid. Jeg tror ikke vi har funnet den endelige formen ennå. Myndighetene har bevilget 30 000 kroner til kurs, seminarer og møter. Det er en dråpe i havet.
4. Er innholdet i omsorgen i dag det riktige?
5. Vi satser på behandling — medisinsk behandling i videste forstand. Det betyr pleie, omsorg, undervisning og trening av alle og i alle former. Pleien under den rene omsorg må utvikles til aller beste kvalitet. Skolebegrepet må utvides.
6. Vi må samarbeide på tvers av vanlige skoler. Det gjelder skolevesen, helsevesen, sosialvesen og også foreldre — som ofte blir karakterisert som «problemforeldre».
7. Sykehusloven har fungert fra 1. januar 1970, og det er litt for kort tid til å si noe om hvordan den vil virke i det lange løp. Den gir helsedirektoratet lovfestet rett og plikt til godkjenning av planer for utbygging. Forskrifter for dette foreligger ennå ikke. Helsedirektoratets oppgaver blir videre overvåking, veiledning, påvirkning, samordning og prioritering.

LANDSPLAN

Stortingets sosialkomité har vist en helt spesiell interesse for åndssvake omsorgen og har bedt om at

Hjemmenes Utvalg drøfter boligmiljø

Hjemmenes Utvalg i åndssvakeomsorgen holder sin årskonferanse på Bolkesjø Hotel, Notodden, i dagene 10.—12. oktober. Hovedemnet for møtet er den videre utbygging av helsevernet for psykisk utviklingshemmede, og en rekke spørsmål drøftes i foredrag, diskusjoner og gruppemøter.

«Særomsorg — integrert omsorg — desentralisert omsorg» er satt opp som et av del-emnene. I forbindelse med den praktiske utforming av institusjonene tar møtet for seg boligmiljøet i store, mellomstore og små hjem, integrerte boligformer, og organisering av fritid, rekreasjon og kulturtilbud. På gruppemøtene drøftes påvirkning av samfunnsprosesser og dialog mellom gammel og ny tenkning.

Dosent dr. med Per Sundby, områdeoverlege Mogens Rasmussen og arkitekt E. Vaardal-Lunde deltar som foredragsholdere.

Årskonferansen for Hjemmenes Utvalg er etterhvert blitt et viktig forum for representanter fra styrene ved institusjoner for psykisk utviklingshemmede. Til årets møte er det invitert representanter fra Sverige og Danmark, Helsedirektoratet, «Lossiusutvalget», områdeoverlegene, samtlige fylkesformenn i Norsk Forbund for Psykisk Utviklingshemmede og Åndssvakeomsorgens bestyrerforening.

Fjorårets konferanse med vel 130 deltakere hadde representanter fra 65 institusjoner som tilsammen har over 80 prosent av det samlede antall elever og klienter i åndssvakeomsorgen.

Årskonferansen ledes av formann i Hjemmenes Utvalg, bestyrer Gunnar Brekke, Askøy. Det skal velges ny formann til å avløse Brekke som i mai ble valgt til formann for Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge.

Under årskonferansen besøker deltakerne sentralhjemmet for Telemark, Dagsrudheimen.

---

departementet måtte legge fram en melding for Stortinget om utbygging av åndssvakeomsorgen og målsettingen for den. Lossius-utvalget med sju medlemmer og meget bred representasjon skal utarbeide utkast til landsplan for utvikling av åndssvakeomsorgen. Det er håp om at vi kan få meldingen i løpet av året.

Når landsplanen foreligger, ønsker vi at det fra myndighetenes side må gis konkrete økonomiske muligheter til å gjennomføre den etter intensjonene.

Gi dem plass i foreningslivet

Dansk forslag fra konkurranse om fritid

— Hvordan vil De løse fritidsproblemene for åndssvakeomsorgens klienter? var emnet for en priskonkurranse som Landsforeningen Evnesvages Vel i Danmark utlyste i fjor, og forøvrig gjentar i år.

Blant de ikke premierte besvarelser var også en anonym som har adresse til det lokale foreningsliv. Idéen kan like godt være noe å tygge på her hjemme, og vi sakser besvarelsen underskrevet «nr. 222» fra tidsskriftet «Evnesvages Vel»:

Fritidsproblemerne for åndssvageforsorgens klienter kan måske løses ved aktivisering fra det lokale foreningsliv ud over landet, idet der her er store ressourcer, med henhold til at deltage i kursus, møder og underholdningsaftener.

Der findes inden for fritidsundervisningen og i foreninger en masse manuelle ting som den evnesvage kan deltage i, på lige fod med det normale menneske. Der kan nævnes enkelte ting: 4-H, sport, sløjd, porcelænsmaling, madlavning m. m.

I kulturelt henseende findes en masse foreninger, som holder forskellige møderækker (dette er særlig vintermåneder) og underholdningsaftener, og netop alle de små foreninger landet rundt er altid glade for god tilslutning til disse.

Nogen vil måske sige: Hvad glæde og forståelse har den evnesvage af et ganske almindeligt foreningsmøde. Forståelsen er måske lille, men glæden for at få lov til at være med i samværet, det opvejer fuldt ud det, han (hun) ikke forstår.

Institutionerne i den kommune de hører til, kan igennem annoncer og omtaler i de lokale aviser orientere sig om, hvad fritidsundervisning der er på egnen.

Hvem skal betale: Det skal eleven selv. Vore evnesvage er så heldige, at de får lommepenge, så de udmærket selv kan betale, både hvad et kursus koster, et møde eller en underholdningsaften, og ligeledes transporten. Det eneste, der kan blive tale om, er ledsagelse af en plejer, men det er muligt, at der kan træffes en ordning på en eller anden måde.

Denne plan kan ikke føres ud i livet fra den ene dag til den anden, men der må iværksættes en grundig orientering i form af møderækker og presseomtale, hvor sagkyndige inden for forsorgen, som virkelig kender den evnesvages fritidsproblemer og kan belyse dem.

Det sværeste ved hele opgaven vil givetvis være at lære folk at acceptere de handicappede, og i dette tilfælde vore evnesvage. Til sidst må det understreges, at dette kun er en idéplan, som ikke på nogen måde er undersøgt, om den kan realiseres. nr. 222.

Landet Rundt

Finnmark, Troms og Nordland

I Troms er det planer om å opprette en egen distriktstannklinikk ved Nord-Norges åndssvakehjem, Trastad gård. Fylkesutvalget har tidligere vedtatt å opprette en tannlegestilling på særvilkår ved Trastad. Stillingen er utlyst ledig, og interessert søker har meldt seg.

Et fylkeslag for Nordland av Norsk Forbund for Psykisk utviklingshemmede er stiftet på et møte på Vensmoen i Saltdal.

Et utvalg i Nordland fylkes sykehusnemnd har lagt fram en plan for utbyggingen av åndssvakeomsorgen i fylket. Den viser at 240 psykisk utviklingshemmede fra Nordland er plassert i nitten forskjellige institusjoner utenfor fylket, og Nordland betaler i år ca. 7 millioner kroner til driften av disse institusjonene. De 240 pasientene fra Nordland krever en betjening på minst 120—130 personer. Full utbygging av institusjonsplasser for åndssvakeomsorgen i Nordland vil i følge planen bety 350 nye arbeidsplasser.

Elevene som er plassert utenfor fylkets grenser har mistet forbindelsen med sitt eget miljø og sine hjem, og de pårørende har ingen mulighet for å opprettholde kontakten med dem, blir det understreket i innstillingen.

Nord- og Sør-Trøndelag, Møre og Romsdal

Røde Kors Barnehjelp i Trondheim har på det nærmeste finansieringen i orden for et nytt daghjem for åndssvake i Sverresdalsveien. Sør-Trøndelag fylke har garantert for et lån på 1,8 millioner kroner, og Bar-

---

Familiestøtte — bo-opplæring — utvikling

Dansk prisoppgave i åndssvakesomsorgen

Landsforeningen Evnesvages Vel i Danmark har hvert år en konkurranse om de beste besvarelser av aktuelle emner innen åndssvakeomsorgen. Årets prisoppgave er nå utlyst, og besvarelsene som skal innleveres innen 30. november i år, vil bli bedømt av medlemmer av åndssvageforsorgens forskningsutvalg. Det er satt opp tre emner, og den samlede premiesum på 6000 kroner skal fordeles med 2000 kroner for beste besvarelse i hver gruppe. De tre emner er:

1. Hvordan kan man støtte en familie som har sitt sterkt handicappede barn i hjemmet?
2. Hvorledes kan man trene opp/lære opp den åndssvake til selv å klare en boligsituasjon?
3. Forholdet mellom den åndelige og motoriske utvikling hos mentalt tilbakestående ved egen undersøkelse.

nehjelpen har lånt en halv million kroner på det lokale lånemarked og skyter selv inn en halv million kroner. Daghjemmet er planlagt for 40 barn og skal avløse daghjemmet i en gammel villa i Trondheim og en paviljong ved Haukåsen sykehus. Noen økning i daghjemsplasser blir det dessverre ikke.

Trøndelag foreldreforening for psykisk utviklingshemmede har søkt Trondheim kommune om leie av tomt på Cecilienborg i Trondheim for bygging av daghjem.

Ti gutter fra Klæbu Pleiehjem var på sommerleir ved Bjugnfjorden på Ørlandet sammen med seks miljøarbeidere fra sentralhjemmet. De deltok i gårdsarbeid og kom i kontakt med naboene i bygda, kort sagt hadde et dagliglіv mest mulig på linje med andre. Høydepunktene i oppholdet var å komme hjem fra sjøen med fangst og få selvfisket torsk og sei på middagsbordet.

Sogn og Fjordane, Bergen og Hordaland

Ved Åsane yrkesskole ble det i fjor opprettet en jern- og metallinje for svake elever. Fire av dem var psykisk utviklingshemmede og bodde på Vestlandsheimen. Tre er i dag i fast lønnet arbeid, mens den fjerde ennå trenger tilpasning før han kan gå ut i yrkeslivet. De tre som nå er flyttet fra Vestlandsheimen, er mellom 20 og 40 år, og skolen og sentralhjemmet står fremdeles i kontakt med dem og er godt fornøyd med eksperimentet. Yrkesskolens rektor forteller at forsøksrådet har vært meget interessert i støtteopplæringen, og forsøket skal nå fortsette i rådets regi. I høst tar skolen opp åtte nye gutter på et tilsvarende kurs, de fleste fra Vestlandsheimen.

Bergens Røde Kors Barnehjelp har søkt kommunen om å få ta i bruk en eiendom i Idrettsveien til vernet pensjonat for psykisk utviklingshemmede unge piker. Det er tidligere elever ved Barnely daghjem som er kommet over skolealderen og trenger et trygt og hjemlig miljø og en eller annen form for beskjeftigelse.

Rogaland, Vest- og Aust-Agder

Kongsbo daghjem og skole i Kristiansand har startet opp det nye skoleåret med å ta i bruk nybygget Kongsbo II som yrkesskole for psykisk hemmede barn. Med fullt belegg får yrkesskolen 24 elever, mens Kongsbo I har 27 barn.

Til utvidelsen av Landeskogen åndssvakehjem har Bygland kommune garantert for et lån på 100 000 kroner.

Telemark

Kommunalbanken har innvilget et lån på i alt 2 940 000 kroner til Dagsrudheimen. 1 120 000 kroner skal gå til skolebygget, mens resten av lånet blir brukt til tre paviljonger. To av paviljongene og skolebygget kan snart stå ferdig og tredje paviljong er påbegynt. På Dagsrudheimen er det nå 165 pasienter og elever og et personale på 120.

Buskerud og Vestfold

I Buskerud planlegger man utbygging av Austfjord åndssvakehjem på Ringerike, og spørsmålet om eget

sentralhjem for psykisk utviklingshemmede i Buskerud vil trolig bli reist i forbindelse med byggingen.

Treningsskolen på Nymoen i Kongsberg startet det nye skoleåret med 14 psykisk utviklingshemmede elever. Det er opprettet en småbarnsgruppe med fire elever. Skolen har ikke kunnet ta i mot alle som søkte om å få komme inn.

Oslo

Den nye daginstitusjon for psykisk utviklingshemmede i de østlige bydeler av Oslo er planlagt for ca. 100 barn og ungdommer. Radarveien daghjem og skole reises av Støttelaget for åndssvake, som også bygger barneinstitusjon i Kapellveien på Grefsen til avlastning for Oslo Observasjonshjem.

På Grimebakken er grunnarbeidene i gang til det store skole- og aktivitetsbygget som skal stå ferdig i oktober neste år.

Hedmark og Oppland

Hedmark Røde Kors' hjem for åndssvake Evjebakken har bedt skolekontoret i Nord-Odal om å sette i gang skoleundervisning for en del av pasientene ved hjemmet.

En gruppe av det mannlige klientell ved Toftes gave på Helgøya får rideundervisning på Dobloug i Furnes. Rittmester Hans Puntervold som gir instruksjonen, har bare lovord om sine lærnemme rideelever.

Østfold

Områdeoverlege O. P. Lossius peker på at det har ingen hensikt å operere med ventelister når tilbudene er så mangelfulle som i dag innen åndssvakeomsorgen. Det mangler plasser i sentralinstitusjonen på i daghjem, og det mangler leger og psykologer. Planen om 60 nye plasser på Østerbo sentralhjem vil ikke bli realisert i første omgang, men vi håper å komme i gang i 1972, sier områdeoverlegen.

Akershus

To kondemnerte skolebygninger på Emma Hjorths Hjem ble avstengt i september, og skolestyrer Helge Morset har måttet evakuere omlag 90 elever til provisoriske klasserom i to andre bygninger på sentralinstitusjonen.

Allerede da de to gamle bygningene ble tatt i bruk til undervisning for ti år siden, var de modne for nedrivning. Men årene gikk og intet skjedde. Vinduer og dører ble stadig mer gisne og trekkfulle, og i kalde vinterdager har elevene sittet med votter på hendene, eller man stengte skolen i den verste sprengkulden.

Etter at skolestyrets formann og skolesjefen i Bærum hadde vært på befaring, ble det bestemt at skolen skulle stenges. Tidligere hadde tilsynsrådet ved skolen gjort oppmerksom på forholdene.

— Det kan ikke bli skikkelige undervisningsforhold for våre elever før den nye barneskolen står ferdig, sier skolestyrer Morset til Asker og Bærum Budstikke. Teoretisk kan dette skje fra neste skoleårs begynnelse.

Nye skolebygninger på Emma Hjorth er stadig blitt utsatt av budsjettmessige grunner.

G. I.

GUDRUN SANNES EFTF.
Kolonial- & Delikatesseforretning
Kristiansund N. — Telefon 71 218

KVITESEID SPAREBANK
Kontortid 9-4 - Lørdag 9-13
Filial: Vrådal hver onsdag 11-14
Kviteseid

KR. AMVIK
Landhandleri
Hvalstad
Telefon Asker 78 13 91

A/S BYGGTEKNIKK
Kjøbmannsgt. 8 — Sentralbord 20 080
Trondheim

HOLLA SPAREBANK
*
Ulefoss

ARNE HOLM
Elektrisk Installasjonsforretning
Fjordgt. 47/49 - Trondheim - Tlf. 28 950

ARNE BJØRSETH
Frysing og eksport av
SILD - FISK - LAKS
Trondheim — Telefon 25 161

FYSIOTERM
Fysikalsk Institutt
Kristiansund N. Telefon 74 450

MELØEN MEK. VERKSTED
Kristiansund N. — Tlf. 71 838
Monteringer og Motorreparasjoner

HARALD HATLING EFTF. A/S
Fjordgt. 38
Trondheim — Telefon 27 045

PER KRISTIANSEN
Blikkenslagerforretning
Kirkegt. 59 - Trondheim - Tlf. 23 573

KAREN STANGELAND
Kolonialforretning
Sola Telefon 50 192

A/S LYSKOPI
Nordregt. 23
Trondheim — Telefon 22 640

HJELDES MEK. VERKSTED A/S
Skips- og Industrireparasjoner
Trondheim - Telefon 21 924

Steinkjerhus markedsføres av
A/S NORSK PRE-BO
Sandgt. - Trondheim - Tlf. 27 161

BRØDR. DALBAK A/S

Kobber- og Blikkenslager

Kilen – Tønsberg - Telefon 12 336

NORHEIM KAROSSERIVERKSTED

Inneh.: H. Norheim

Haugesund — Telefon 22 939

HORNELAND & SØNN A/S

Kjøkken- & Husholdningsutstyr

Haugesund — Telefon 24 939

E. KRISTOFFERSEN
JÅNN KRISTOFFERSEN

GULLSMEDER

Kongsvinger
Godt utvalg i presangartikler

JOH. BAKKELI

MALERMESTER

(inneh. malermester Sverre Bakkeli)

Bygnings-, skips- og skilt-maling
Tapetsering — Gulvbelegg

Etabl. 1914 — Telefon 62 166

— HARSTAD —

Distriktets største forretning i bransjen

Egen farvehandel

SPORTY A/S

Alt i sport — Våpenhandler

Brage-Fram-Gården
Tønsberg — Telefon 14 220

TØNSBERG SEKKELAGER

Inneh.: Gunnar Horn

Jern og metaller kjøpes og selges

Kilen, Tønsberg, Tlf. 14899, priv. 24024

BLI- KO A/S

Blikk- og Kobberslagerverksted

Leiv Leas vei 10 - Telefon 22 870
Verksted: Forus — Telefon 63 707
Stavanger

JOHS. LEIKNES

Herre- og Gutteklær

Haugesund Telefon 23 200

MANDALS SPAREBANK

Mandal

*

Etablert 1840

Kongsberg — Strømmen — Hjellum — Nesbyen — Kopervik
Vennesla — Arendal — Hønefoss — Verdal — Kirkenes

RUUD MEK. VERKSTED
Saab — Salg — Service
Tromøya pr. Arendal — Telefon 30 483

KONGSBERG
I nye moderne lokaler i byens sentrum finner De banken vår
Vi ser fram til Deres Besøk
Hilsen
SANDSVÆR SPAREBANK

SKEDSMO AVFALLSENTRAL
Fjellhammerv. 19, Strømmen Tlf. 71 27 77
Kjøper jern, metaller, filler og flasker til dagens priser. Opphugging og demontering av større maskiner og lignende.
Henter Listeført skarpjenrslev.d. *Henter*

BRØDRENE MELBY
Hjellum
Alt i elektrisk — Radio — TV
Elektrisk forretning
Hamar — Telefon 24 824

AGDER METALLVAREFABRIKK
Stenklev, Arendal — Tlf. 21 227

WOLD OG HANSEN
Lerdalsgt. 21 - Strømmen
Telefon 71 22 67
Blikkenslageri - Alt i bygningsarbeide

TRANSPORTSERVICE A/S
Langtransport - Distribusjon
Formidling - Samlasting
Oddervn. 5, Arendal - Tlf. 23 957, 24 877

AAGE BREKKE
UR — OPTIKK
Tollbugt. - Arendal - Tlf. 22 595

KRISTEN HØGELI
Kjøtt- og Pølseforretning
Arendal — Telefon 21 278

CHR. SØRENSEN
Slakterforretning
Kopervik — Telefon 159

A. H. EIDAL
Moderne møbler — Radio — TV
Nesbyen

VÆRKS KROA
Fina Servicestasjon og Kaffeteria
Inneh.: Kåre Skaia
Froland Verk pr. Arendal — Tlf. 38 246

A/S KAR-LAKK
KAROSSERIVERKSTED
Hesseng - Kirkenes - Telefon 90 235
Salg — Agentur

ANDERS LØCHEN FOGTH
Spesialforretning i briller og kikkerter
Søndre torv, Hønefoss
Telefon 21 437 — Hønefoss

VENNESLA FYSIKALSKE INSTITUTT
Inneh.: Fysioterapeut Svein Haugland
Vennesla — Telefon 39 401

PER SKROVE
Byggmester
Verdal — Telefon 88 547

KJØP HJELPESTIKKER

BØRGE UNDHEIM
Hønseri
BRYNE — Telefon 84 355
Bankforbindelse Time Sparebank
Postgiro 6 66 61

KNUT OFSTAD
Gullsmed
Namsos — Telefon 72 662

OSCAR VISTE & CO.
Blikkenslagerforretning
Voss — Tlf. 11 054

A/L NAMDAL KORNSILO
Namsos — Telefon 73 196

ROLF FURUSETH
Entreprenørforretning
Dal — Eidsvoll — Tlf. 76 15 05
Nybygg og reparasjoner

KJELLS BYGG A/S
Spesialforretning i
Tepper og Gulvbelegg
Egen leggingsavdeling
Larvik —Telefon 83 653

SVERRE BRODAHL
SPORT - CAMPING - FISKEUTSTYR
SKI - VÅPEN
Stabellsgt. 13 - Hønefoss - Tlf. 22 888

NAMSOS VULK A/S
Vulkaniseringsverksted — Bilgummi
Industribygget
Namsos — Telefon 73 088

DAL TREVAREFABRIKK
Eidsvoll — Telefon 76 10 12
ALT I TRELAST

K. EIDE A/S
Elektriske artikler
Namsos — Telefon 72 563

ALT I BYGNINGSARTIKLER
DAL BYGG A/S
Dal — Telefon 76 16 15

ANNE MARGRETHE SELLÆG
Namsos — Telefoner: 72 634 - 73 042
Dagligvareforretning
Servicestasjon - Turistinformasjon

ELEKTRISKE ANLEGG
ELEKTROMONTØREN
Tlf. 4625 — Eidsvoll

HERLOF TENNES
ENTREPRENØRFORRETNING
Namsos — Telefon 72 093

SKAL DE BYGGE
lønner det seg å kontakte oss
Vi UTFØRER ALT I
bygg- og anleggsarbeide
BRÅTHEN & BAKKEN
Hurdal — Tlf. 76 74 01 - 76 74 05

Greåker Glass- og Rammeforretning
Inneh.: Erling Jensen
Utfører alt i glassarbeide
Greåker — Tlf. 61 523

OLE PETTER KULIEN A/S
Byggmester
Kristiansand S. - Tlf. 10 215

Benytt
Halden Komm. Installasjonsforretning
Alt i elektrisk
Wiels Plass Telefon 82 950

MICHAEL SCHAU OG SØNN
Telefon 23 160 — Hamar
BLIKK- OG KOBBERSLAGERVERKSTED
Ventilasjon — Varmluft — Vifter — Migthy plate
Aluminium takrenner og nedløp

HAFSLUND VULK A/S
Utfører banepålegging - Avbalansering
Omlegging - -Reparasjoner
Isevn. 59 - Sarpsborg - Tlf. 67 452

KARL JOHANSGATENS BENSINSTASJON
Bensin - Oljer - -Service
Sarpsborg — Telefon 53 506

Når De reiser gjennom Sarpsborg er
MATSTOVA OG PER GYNTHAGEN
på Torget spisestedet

HUNDSTAD LANDHANDLERI
Assortert Landhandleri
Anders Western - Tlf. 80 Røyse
Kull - Koks - Kunstgjødsel - Kraftfor
og malervarer - Forøvrig alt i kolonial
Fryserbokser tilleie

E. JONASSEN & CO.
Kristiansand S.
Delikatesseforretning —
Daglig nylaget fiskemat
Telefon 22 433

EGERSUND FRYSERI A/S
Egersund — Sentralbord 91 511

KLÆKKEN TURISTHOTEL
Hønefoss
Telefon Hønefoss 32 201
For møter — kurs — konferanser

BRØDR. HOLSTAD A/S
Murmester —
Entreprenørforretning
Råde — Telefoner 74 029 — 74 099

Jernkonstruksjoner - Oljefyringstanker
Dører og Porter - Trykktanker
Cyklonanlegg
EINAR ØGREY
Mek. Verksted
Vågsbygd - 4600 Kr.sand S. 1 Tlf. 12325

JONAS ERIKSEN A/S
Skipshandel - Jernvarer - Malervarer
Kristiansund N. — Sentralbord 74 411

E. SOLBERG & CO. A/S
Råde - Telefon Moss 74 191
Alt i Jern- og Bygningsartikler

TORSGATENS KOLONIAL A/S
Kristiansand S. — Tlf. 23 583, 23 634

Alt i Foto & Filmutstyr

FOTOMAGASINET

St. Mariegt. - Sarpsborg - Tlf. 52 525

TO-TAKTSERVICE A/S

Salg og Service av
Evinrude utenbordsmotorer
Askeladden Plastbåter
Pankovvn. 6 - Ørebekk - Tlf. 27 633

RAJOTEX

Sadelmakerverksted — Bilutstyr
Varetrekk — Omstopping
Ørebekk — Telefon 27 334

A/S GRESVIK BILRUTER

Ørebekk
Tlf. Fredrikstad 27 292 - 27 311

Gjør Deres innkjøp i
LUNDE HANDEL
Inneh.: Tormod Beck
Alt i Dagligvarer
Kråkerøy — Telefon 37 111

ELEKTROMEKANISK INDUSTRI
Torggt. 18 - Horten - Telefon 43 736
Spesialitet:
Likerettere for små traktorer og Gaffeltrucks

A. GUDMUNDSENS EFTF.

Alt i Kjøtt- & Pølsevarer
Horten — Telefon 41 140

SOLHØY FRUKT- & TOBAKKSFORRETNING

Alt i Røkesaker - Frukt og Lesestoff
Tveiten — Horten — Telefon 43 201

ADOLF HORNELAND A/S

Jernvarer
Haugesund — Tlf. 21 160

EINAR HANSEN

Byggmester
Tolgegt. 5 - Haugesund - Tlf. 24 402

TOMREN A/S

Storgt. 28 — Fredrikstad
Topp norsk konfeksjon i Dame- og Herreklær

HEDMAN & LANGERUD A/S
BAKERI — KONDITORI
Telefon 4107 - 4224
En gros 4335
Kongsvinger

BJØRN GREGERSEN

Rørleggerforretning
Geddes gt. 13 - Horten - Telefon 42 137

Alltid noe godt i sko
A/S HAGA & CO.
Skåregt. 125 — Telefon 24 252
Haugesund

R. G. LIOR — METALLSTØPERI

Strandveien — Rælingen
Telefon Lillestrøm 71 17 77

JOHS. SANDVIK A/S

«Skarpsko» traktorkjettinger
Sandvik Vinsjer — Mek. Verksted
Stokke — Tlf. 320

VERDAL FYSIKALSKE INSTITUTT
Verdal — Telefon 88 474

IVAR LETNES
Spesialforretning i Kjøttvarer
Levanger — Telefon 81 355

A/S TRE OG FLIS
Alt i Gulvbelegg — Parkett
Blomsterdalen — Telefon 76 674

ELAS A/S
Trådvareartikler
Verdal — Telefon 88 661

BJARNE VABØ
Blikkenslagermester
Lillehammer — Telefon 52 422

Murmester
OLE MYKSVOLL
Ø. Stadionv. 39 — Laksevåg
Telefon 60 335

JOTRON ELEKTRONIKK A/S
Levanger — Telefon 85 244
VHF Nødutstyr

PHILIP HAUGE
AKSJESELSKAP
Elektroteknisk fabrikk
Nesttun pr. Bergen - Telefon (05) 27 33 54

JORUNN JOHANSEN
Lefsebakeri
Verdal — Telefon 88 466

TORGNY FREMSTAD
Alt i Frukt og Tobakk
Gjøvik — Telefon 71 436

SAND SPAREBANK
Sand i Ryfylke - Telefon 51 107

GJØVIK OG OPPLAND FISKEFORRETNING
Alt i Fisk — Gå til fagmannen
Gjøvik — Telefon 71 284

TRICO
Elsa Schrøder Toft
TRIKOTASJEFORRETNING
Telefon 183 - Privat 121
BRØNNØYSUND

For god — nvbrent kaffe
Legg veien om
KAFFESPESIALEN
Storgaten 11 - Sandefjord - Tlf. 62 555
Husk kaffe-automaten
Den står til tjeneste døgnet rundt

NORD KONFEKSJONSFABRIKK
Namsos — Telefon 72 930

O. NAGELHUS
Urmaker
Namsos — Telefon 72 628

KJELL TRANDEM
Aut. Rørlegger
Skotterud — Telefon 35 503

REN-VASK
VASKERI - RENSERI - PRESSERI
Hillevåg - Telefon Stavanger 36 790

VÅLER TREVAREFABRIKK
VÅLER I SOLØR
Telefoner: Elverum 3335 - 3336
VIPPEPORTER FOR GARASJER

FAG-FOTO
Leif Sørlie
Larvik — Telefon 81 317

JOHAN SANENGEN A/S
Glassmesterverksted — Glass-sliperi
Thorbjørnsensgt. 17
Tlf. 12 501 — Fredrikstad

A-S OMAR NYQUIST's EFTF.
SKRAPJERN OG METALLER EN GROS
FREDRIKSTAD
Telefon 13 627 - 15 612

RØNNEBERG FOTHELSESENTER
Nykirkebakken 9 — Stavanger
Telefon 27 726

Nå kan De få
KJØLEAGGREGAT I MATBUA
Leveres av Lynis Kjølesutstyr
L. SØRENSEN MEK. VERKSTED
Industrivn. 3 - Stavanger - Tlf. 24 017

TJØSTHEIM & CO.
ENTREPRENØRFORRETNING
Spes.: Undervannsarbeide
Ø. Holmegt. 30 - Stavanger - Tlf. 29 237

LUNDS LABRADOREKSPORT
Larvik
Telefoner 84 965 - 81 516

SKJEBERG AUTO-SERVICE
Vask - Smøring - Service
Skjeberg — Telefon 68 391

LØVSTRØM & NERLAND A/S
Herreekvipering
Folkets Hus - Telefon 25 704
Hamar

STAVANGER RØKERI
Stavanger — Telefon 23 584

BRØDR. RISANS
SVEISE- OG REP.VERKSTED
Eksos-anlegg repareres og monteres
Dilling st. — Telefon 60 279

Mysen — Sarpsborg — Moss — Gjøvik — Holmestrand
Halden — Tønsberg — Trondheim

JOHS. BØRRESEN
Møbel-, Teppe- og Utstyrsforretning
Gjøvik — Tlf. 71 317

LUNDEGÅRD & THORESENS EFTF.
Trikotasjevarer - Garn
Sarpsborg — Telefon 52 225

KJELL BAKKEN
Byggmester og Entreprenørforretning
Autorisert i gruppe A, B, C1, D1
Moss
Fr. Solies vei 22 - Telefon 57 329

NILS VIKEN
Nygard st. pr. Gjøvik
Assortert forretning

GRILLEN
Kafeteria — Friluftservering
Selskapslokaler
Telefon HOLMESTRAND 51 460
Rådhusgt. 11

GJØVIK KURBAD
Gjøvik — Telefon 72 751

BRØDRENE FJELD ELEKTRISK
Autorisert installatør
Værlegt. 18 — Tlf. 3194
MOSS

A/S INDUSTRISHIP
Utfører sveise- og monteringsarbeider
Sarpsborg - Tlf. 55 515, 54 780

ØRDAL GARTNERI
NARDOSLETTA — TRONDHEIM
Telefon 35 304

A/S TRONDHJEMS
PAPIR- & PAPFABRIK
Trondheim — Telefon 20 706

AUTOPARK A/S
FALKENBORG
Trondheim — Telefon 19 565

OSCAR GRENAGER
Linoleum — Tapeter
Farvehandel — Vindusglass
Halden — Tlf. 82 235

JOH. KR. JOHANSEN
KOLONIALFORRETNING
Torvet 2 — Halden

Susebakke Trævarefabrik
SAG og HØVLERI
Mysen — Tlf. 89 17 00
Dører - vinduer - trapper - innredninger
Høvlet og uhøvlet last

HÅNDVERKERNES BAKERI
Alt i Baker- og Konditorvarer
Kongensgt. 25 - Moss - Telefon 51 293

Besøk
A.K.S. KAFETERIAEN
Frokost — Lunsj — Middag
Torget - Tønsberg - Telefon 12 104

GARDINER — TEPPER
SVELLAND
Byens utstyrsmagasin
Haraldsgt. 140 - Haugesund - Tlf. 21 222

A/S AAVIK INDUSTRI
Steinkjer — Telefon 61 799
Produksjon av sovesofaer og Salonger

MARTHINSENS KLISJEANSTALT
Urgt. 6. — Telefoner 27 422, 21 173
Stavanger

Alt i dagligvarer hos
R. GUSTAVSEN A/S
ved Tinghuset
Drammens nye sentrum — Tlf. 83 37 60

BRØDR. MYRHAUGEN
Murmestere
Trones — Telefon 63 018
SANDNES

Benytt
Ludvig Paulsen Bilsentral
BP-stasjonen — Rutebiler
Horten — Tlf. 41 129

FOTOMAGASINET
Film, fremkalling, kopiering, albums, rammer
Dagny Holthe
N. Storgt. 1 — DRAMMEN
Telefon 83 38 32

DRAMMENS SVEISEVERKSTED
Bjørnstjerne Bjørnsonsgt. 104 - Drammen
Telefon 83 74 83
ALT I SVEISEARBEID
Utleie av mobilkran

BRØDRENE WATHNE
Mek. Verksted
Sørhauggt. 184
Haugesund — Telefon 23 850

GUSTAV SVENSENS BAKERI
ANBEFALES
Telefoner 72 572 - 72 580 — Namsos

A/S BUSSBYGG
Bilgummi — Karosserifabrikk
Hovedforhandler for Brigsteon bilgummi
for Møre og Romsdal
Hovedforhandler for NSU biler
Hovdenakken — Tlf. 19

REALF GRØDEM
Transportforretning - Entreprenørforretning - Maskinstasjon - Grustak
Bryne — Tlf. 82 114 - 88 711 - 81 753

Blåsesand - Vi leverer alle sorter spesialsiktet sand til blåsing, finpussing og filtrering - Leveres i sekker á 50 kg.
BRØDR. HANSEN SANDTAK
Tollnes pr. Porsgrunn - Tlf. 51 246

Christiansands Babymagasin
ALT FOR BABY OG BARN
Markensgt. 26
Kristiansand S. — Telefon 22 646

ASLAGÅRDEN BENSINSTASJON
Inneh.: Oddvar Baashus
B.P. Bensin - Oljer - Smøring
Døgnvakt - Besøk kafeteriaen
Hamar Telefon 25 180

MELLEMSTRANDS TREVAREINDUSTRI
MØBELPRODUKSJON
Vigrestad — Jæren
Telefon Vigrestad 87 130

BRING MØBELSENTER A/S
Storgt. 32
Lillehammer Telefon 53 380

BRØDRENE KVIA
OFFENTLIG SLAKTERI
Nærbø
Telefon kontor og slaktehus 85 436
Telefon pølseri og butikk 85 127

MØBLER & LYS A/S
Alt i Møbler og Lamper
Sellebakk — Tlf. 14 341

A/S STOKKE PUKKVERK
Stokke — Tlf. 327
Pukk - Singel - Veigrus

SKAL DE KJØPE
SOVEROMSMØBLAR?
Sjå då først våre modeller.
Desse er Stilfulle - Prydfulle og Praktiske
Skogen Møbelfabrikk A/S
Rødland — tlf. Velandsnes 60 b

INGV. A. OLSENS EFTF.
Berger Rosenvold
Herreekvipering - Alt i Herreartikler
Skien — Tlf. 22 509

SKIEN FYSIKALSKE INSTITUTT
Inneh.: Erik Iversen
Skien — Telefon 20 850

EVENSEN & EVENSEN
Aut. Entreprenørforretning
ALT I MUR - TRE - BETONG
Tlf. 52 147 — Lillehammer

SPILLUM GARTNERI
Namsos — Telefon 72 581

TRÆLEBORG BAKERI A/S
Tønsberg — Telefon 12 423

H. LØVOLD
Fiskeforretning - Fast bilrute
Namsos — Telefon 72 773

KRAFTS FARVEHANDEL
Namsos — Telefon 72 681

KARL HOLM
Slakter og Pølsemakerforretning
Arendal — Tlf. 21 134

LEIF ROTMO
Ass. landhandel
Helgådalen
Telefon Verdal 80 473

A. HAMSTADS BAKERI & KONDITORI
ANBEFALES
Namsos — Telefon 72 046

SKOTØYMAGASINET
Telefon 3076 — ÅRNES
Skotøy — Herreekvipering
Sportsartikler — Møbler

TRYGVE FURUSETH A/S
Lillestrøm
Tømmermestre & Entreprenørforretning
Telefon 71 36 14

KIRKEGATENS FRUKT & TOBAKK
Alt i Tobakk og Sjokolade
Ålesund — Telefon 22 251

Alle veier fører til
SLAKO A/S
Supermarkeder
Tolvsrød pr. Tønsberg
Tlf. 25 357 - 25 358

«DE TRE NØSTER»
Garn - Trikotasje - Kjoler
Tlf. 82 194
Skreia og Lena

STANGE ELEKTRISKE
Elektrisk forretning
Aut. installatør
Telefon 31 430 — Stange

FREMKALLING — KOPIERING
Den beste service, hurtigste levering til rimeligste priser får De når De sender Deres filmer til
Døhlens Fotolaboratorium
Strømmen

ALVHILD JØRGENSEN
Håndarbeider - Garn - Brukskunst
NOTODDEN
Tlf. 11 693

A. OPSAHLS EFTF.
Gunnar Erichsen
Kjøttforretning
Telefon 86 20 94 - SKI

LILLESTRØM KONFEKSJON
LILLESTRØM
HERRE-, GUTTE- og PIKEKLÆR

Glassmester REIDAR HESLER
Stasjonsvn. 39 — Strømmen
Telefon 71 29 16
Kunst- og Bygningsglassmesteri

EINAR ØVERLI
Trelasthandler
Hamar — Tlf. 23 692

EIVIND J. ALHAUG
Entreprenør
Hamar — Tlf. 22 954

De får mange tips ved en rundtur i vår forretning. — Gå innom
SIG. BERGERSEN
Nittedalsgt. 19, Lillestrøm, Tlf. 71 13 03
Glass - Stentøy - Kjøkkenutstyr - Damevesker - Parfyme - Leketøy

H. L. HANSEN
Etabl. 1897
Blikkenslageri og Ventilasjonsfirma
Sarpsborg — Telefon 54 111

SVERRE MAGNUS GISET A/S
Optiker
Hamar — Tlf. 21 230

BRØDRENE SKÅRET
Elektrisk monteringsverksted
Hamar — Tlf. 25 621

HAMAR RØRLEGGERBEDRIFT A/S
Aut. Rørlegger
Skolegt. 12, Hamar — Tlf. 23 024

HAMAR BETONGFABRIKK A/S
Ferdigbetong
Hamar — Tlf. 22 223

BESØK
Skotterud Gjestgiveri & Kafeteria
Skotterud - Telefon 5309

Alt i møbler — rimelige priser
SKREIA MANUFAKTURFORRETNING
Aasm. Glemmestad
Telefon 82 377

GREVEN KAFETERIA
Mandal — Telefon 61 440

MOSJØEN SKOTØYMAGASIN
C. M. Havigsgt. 14 - Tlf. 70 251
ALT I SKOTØY
Mosjøen

MARTIN NARUM
BYGGMESTER
ENTREPRENØRFORRETNING
Mandal — Telefon 61 067

ANDREAS DYB
Entreprenør
Gåseid — Telefon 35 003

SKOGVEIEN AUTO A/S
Bilforretning — Mobilstasjon
Bensin - Olje - Service
Hamar — Tlf. 22 090

STÅL & ALUMINIUM SVEIS A/S
Tenvik
Nøtterøy Telefon 83 318

OSCAR BERG A/S
Tekstilmagasin
Stjørdal — Telefon 94 433

STEINKJER BETONGINDUSTRI A/S
Figga
Steinkjer — Telefon 62 240

Ved besøk i TVEDESTRAND
anbefales min kafé
Trygve Arentsen & Co.
Bakeri og Konditori

HANS ROGNE A/S
ALT I MALERVARER
Ålesund — Telefon 21 453

JOHAN P. BJØRNSETH
FRUKT & TOBAKK
Ålesund — Telefon 22 081

P. HASSELØ & CO.
Kolonial - Sild - Fisk - Glass - Krustøy
Tingvoll — Tlf. 71

LOTTE GARN & TRIKOTASJE
Ålesund — Telefon 21 829

O. WIIG
Farvehandel
Molde — Telefon 51 744

HØIBERGS MINERALVANNFABRIKK
ALT I MINERALVANN
Ålesund — Telefon 21 511

MATHIAS JULNES
Byggmester
Molde Telefon 53 042

E. P. AASE
Alt i Kolonial
Sandnes — Tlf. 61 618

SKI BYGG
Telefoner: 86 10 19 - 86 10 37
Bygningsartikler

Stavanger — Sandefjord — Molde — Grimstad — Ålesund
Sør-Audnedal — Skudeneshavn

A/S SERVICE
Ålesund — Telefon 21 517
Radio — TV

AUDNA BRUK
Alt i trelast for nybygg og reparasjoner
Sør-Audnedal — Telefon 65 140

A/S WIKENE
Elektrisk forretning
Nytorget — Stavanger
Telefon 21 280

L. HVIDING
Likkistefabrikk
Stavanger - Telefon 28 772 - 36 479
Begravelsesbyrå Telefon 28 772
Privat telefon 36 758

Hundhammer Eskefabrikk A/S
Konditoresker — Smørbrødesker
Trådstiftesker — Fittingesker
Meieriemballasje
Mariero — postadr. 4010 Stavanger
Hillevåg - Tlf. Stavanger 36 503, 29 160

Vi leverer også
HYDRAULISKE
vripropelleranlegg
A/S HEIMDALMOTOR
Molde — Tlf. 52 155

SKUDENESHAVN RØRLEGGERFORRETNING
Aut. Rørleggerfirma
Skudeneshavn — Telefon 58 338

ELVIN LINDSTRØMS EFTF.
Gunv. Hamre
Granit og Marmorsliperi
Stavanger — Tlf. 25 612

HERMANN ANDERSEN
ALT I MØBLER
Grimstad — Telefon 41 140

SANDAR BILLAKKERING
Haukerød
Sandefjord — Telefon 75 266

S. EDQVIST
Mek. Verksted
Pindsle — Sandefjord
Telefon 66 671 — Privat 65 538

OLAF RØNNING & CO. A/S
Elektrisk Forretning - Alt i radio og TV
Breibakken 43 — Stavanger
Telefoner 22 820 - 30 915

«LOTUS»
Damefrisørsalong
N. Kleivegt. 16
Stavanger Tlf. 20 943

HAUKERØD BENSINSTASJON
Sandefjord
Telefoner: 75 025 - 75 313

ERLING OUTZEN
Bakeri & Konditori
Molde — Telefon 51 348

TORGER NAVERSEN
Aut. Rørleggerbedrift
STAVANGER
Telefon 23 383

Universitetsbibl. i Oslo
avd. Norsk Pedagogisk
Studiesamling
Observatoriegt. 1

OSLO 2

Kvalitetsvarer i betong

BETONGRØR
BETONGSTEIN
SPLITTA FASADESTEIN
KOMMRINGAR
SPALTEPLANK m. m.
ALT I PREFABRIKERTE
TERASSO-ARBEID

Ellers forhandler vi Eternit, Leca mursement og jarn

Kontakt oss og De er sikra kvalitetsvarer til rimelege priser

Førde Sementvarefabrikk A/S

Førde telefon 266

Godkjent av kontrollrådet for betongprodukter

Grafia Boktrykkeri, Oslo